

LEONARD
KOREN

Wabi-Sabi
Pentru artiști,
designeri, poeți
și filosofi

Traducere din limba engleză
de Ema Stere

 VELANT
CĂRȚI ÎNSEMNATE.

grupuri de afaceri de familie. Într-un grup, șeful familiei se numește *iemoto*.⁵ Documente originale, artefacte și alte materiale necesare pentru cercetarea științifică sunt de multe ori controlate de familii *iemoto* care, ca în Budismul zen, insistă că asemenea informații esențiale pot fi dezvăluite doar celor pe care îi aleg ele. Conceptul de wabi-sabi, o parte vitală a proprietății intelectuale *iemoto* (mai ales în lumea ceaiului), nu putea fi elucidat – cedat – decât pentru bani sau favoruri. Concepte „exotice“, complicate artistic, precum wabi-sabi, erau și o bună momeală de marketing. Această manevră, prin care s-a ascuns înțelesul wabi-sabi, în timp ce clientul era ațâțat cu indicii privind valoarea sa, constituie cea mai bună dovadă a eficienței spiritului antreprenorial *iemoto*.

Obscurantism estetic. Când vine vorba despre înțelesul wabi-sabi, este foarte relevant faptul că se cultivă mitul impenetrabilității sale din rațiuni estetice. Unii critici japonezi simt că wabi-sabi trebuie să își păstreze caracterul misterios și echivoc – greu de definit – fiindcă inefabilitatea este una din trăsăturile sale distinctive. Wabi-sabi este, în concepția lor, un punct de referință teleologic – un scop în sine – care nu poate fi niciodată îndeplinit în totalitate. Din această perspectivă, cunoașterea fragmentară

sau indescriptibilă este doar un alt aspect al „caracterului incomplet“ al wabi-sabi. Din moment ce claritatea sau transparența ideologică nu constituie un aspect esențial al wabi-sabi, a explica pe deplin acest concept l-ar putea, de fapt, diminua.

Poate că acești critici au dreptate. Pe tărâmul esteticii, rațiunea este aproape întotdeauna subordonată percepției. Făuritorii și evaluatorii de săbii japoneze au vorbit întotdeauna despre „sufletul“ învăluit într-o aură al lamei în termenii cei mai vagi și mai mistici. În zilele noastre, totuși artizanii mai tineri au studiat și au căpătat o exprimare aproape clinică în ce privește temperaturile din furnal, amestecurile metal/substanțe chimice și momentul exact când „natura“ – flexibilitatea, rigiditatea, duritatea etc. – sau „sufletul“ lamei se creează de fapt. Poate că această nouă franchețe distruge romantismul și unele lucruri ar fi mai bine să le lăsăm imaginației. Totuși, dacă vrem să ne păstrăm capacitatea de a crea esteticul, trebuie să lăsăm anumite îndrumări practice pentru generațiile viitoare.

O definiție provizorie

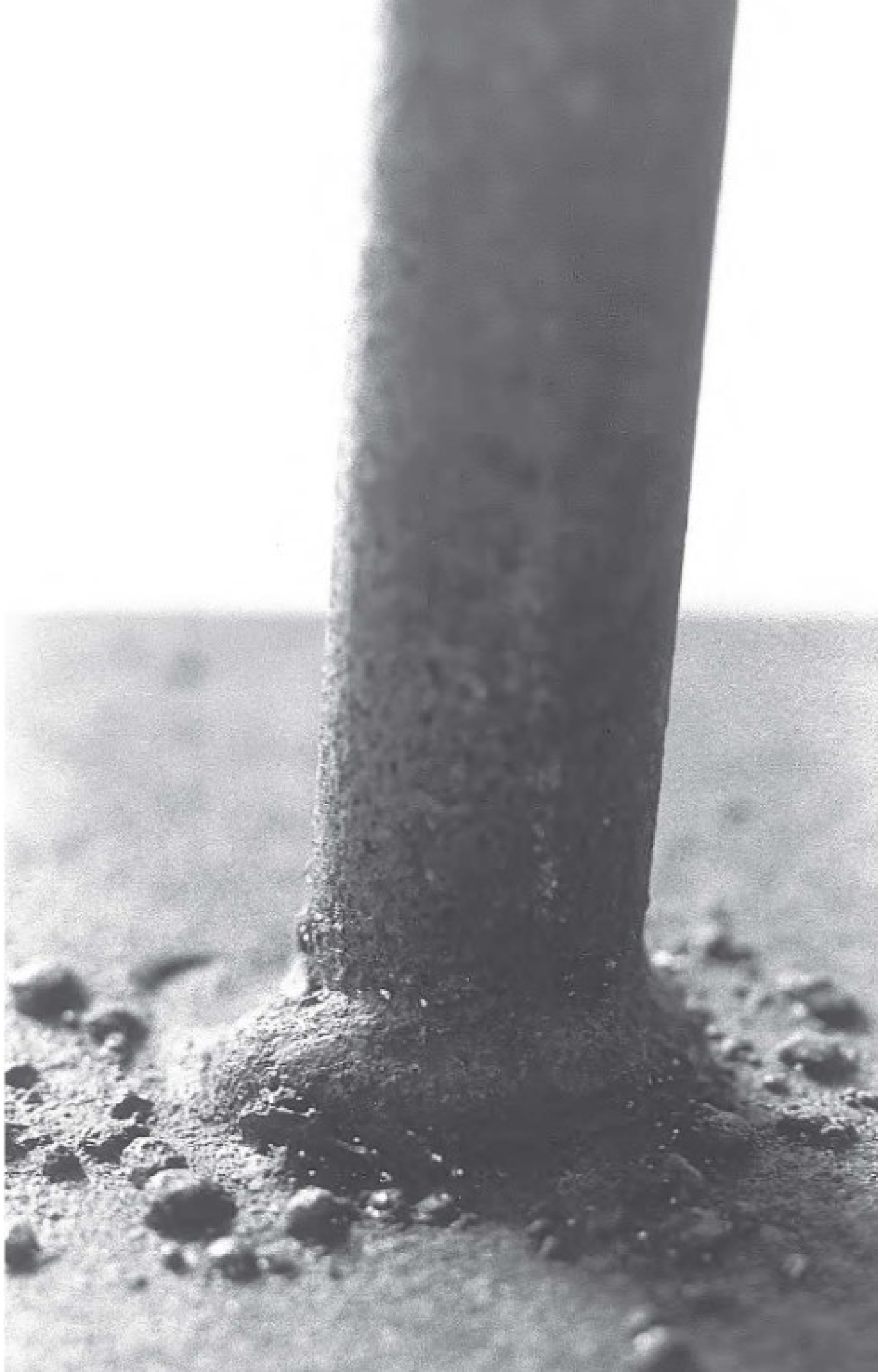
Wabi-sabi este trăsătura cea mai izbitoare și mai caracteristică a ceea ce noi considerăm a fi frumusețea japoneză tradițională. În panteonul japonez al valorilor estetice ocupă cam aceeași poziție pe care o au idealurile grecești de frumusețe și perfecțiune pentru lumea vestică.⁶ În expresia sa cea mai cuprinzătoare, wabi-sabi poate fi un mod de viață. În sensul cel mai limitat, definește un anumit tip de frumusețe.

Cuvântul cel mai apropiat de wabi-sabi este (în limba engleză) „rustic“. Dicționarul Webster definește „rustic“ drept „simplu, primitiv sau nesofisticat... cu suprafețe aspre sau neregulate“. Este adevărat că „rusticul“ reprezintă doar o dimensiune limitată a esteticii wabi-sabi, totuși e impresia inițială pe care oamenii și-o formează când văd prima oară o expresie wabi-sabi. Wabi-sabi are anumite trăsături comune cu ceea ce numim „artă primitivă“, adică se referă la obiecte rudimentare, simple, nepretențioase,

realizate din materiale naturale. Spre deosebire de arta primitivă, totuși wabi-sabi nu este aproape niciodată figurativă sau simbolică.

La origine, cuvintele japoneze „wabi“ și „sabi“ aveau sensuri foarte diferite. „Sabi“ însemna „relaxat“, „strâmb“ sau „veșted“. „Wabi“ desemna nefericirea de a trăi singur în natură, în afara societății, și sugera o stare emoțională de descurajare, demoralizare, tristețe. Prin secolul al XIV-lea, înțelesul ambelor cuvinte a început să evolueze în direcția unor valori estetice mai pozitive. Izolarea autoimpusă și sărăcia voluntară practicate de pustnic și de ascet au început să fie considerate prilejuri de îmbogățire spirituală. Pentru cei cu inclinații poetice, acest mod de viață favorizează aprecierea aspectelor modeste și neobservate ale naturii. În consecință, simplitatea lipsită de pretenții a căpătat un înțeles nou, ca izvor al unei frumuseți noi și pure.

De-a lungul secolelor, sensurile cuvintelor wabi și sabi s-au încrucișat atât de mult încât, în prezent, linia care le separă e foarte vagă. Astăzi, japonezii spun „wabi“, dar se referă și la „sabi“, și invers. Cel mai frecvent, oamenii spun „wabi-sabi“, potrivit convenției adoptate pentru această carte. Totuși, dacă ar fi să considerăm wabi și sabi ca entități diferite, am putea să le descriem diferențele după cum urmează:

Wabi se referă la

- Un mod de viață, o cale spirituală
- Înăuntrul, subiectivul
- O construcție filosofică
- Evenimente spațiale

Sabi se referă la

- Obiecte materiale, artă și literatură
- Exteriorul, obiectivul
- Un ideal estetic
- Evenimente temporale

Asemănări

- Ambele se aplică la toate felurile de obiecte, spații și designuri create de om.
- Ambele reprezintă reacții viguroase împotriva sensibilităților dominante, consacrate, din vremea lor. Modernismul a însemnat o despărțire radicală de clasicismul și eclecticismul secolului al XIX-lea. Wabi-sabi marca despărțirea radicală de perfecțiunea și splendoarea chineză de până în secolul al XVI-lea.
- Ambele evită orice element decorativ care nu face parte integrantă din structură.
- Ambele sunt idealuri de frumusețe abstracte, nonfigurative.
- Ambele au caracteristici ușor de identificat de la prima vedere. Modernismul este unitar, lustruit și neted. Wabi-sabi este rudimentar, imperfect și pestriț.

Diferențe⁷

Modernism

Se exprimă în principal în domeniul public

Implică o viziune asupra lumii logică și rațională

Wabi-sabi

Se exprimă în principal în domeniul privat

Implică o viziune intuitivă asupra lumii

Absolut	Relativ
Caută soluții universale, prototipuri	Caută soluții personale, proprii
Produs în masă/modular	Unicat/variabil
Exprimă încredere în progres	Neagă existența progresului
Orientat către viitor	Orientat către prezent
Crede în controlul asupra naturii	Crede în incontrolabilitatea fundamentală a naturii
Idealizează tehnologia	Idealizează natura
Oamenii se adaptează la mașini	Oamenii se adaptează la natură
Organizare geometrică a formei (clară, precisă, cu forme și margini bine definite)	Organizare organică a formei (neclară, cu forme și margini ambigue)
Cutia ca metaforă (rectilie, precisă, limitată)	Bolul ca metaforă (formă liberă, deschis în partea superioară)